

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקח

ערב שבת קודש
פרשת וישב
כ' בכסלו ה'תשע"ב

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ' בכסלו ה'תשע"ב – כ"ז בכסלו ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ' בכסלו	הלי רוצח ושמירת נפש פרק יא-יג.	הלי סנהדרין פרק ד.	מל"ת רצט. מ"ע רב. רג. מל"ת ער.
ש"ק	כ"א בכסלו	ראשית חכמה וגוי. ספר קנין והוא ספר שנים עשר.. הלי מכירה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ה.	מ"ע רמה.
א'	כ"ב בכסלו	פרק ד-ו.	פרק ו.	מ"ע רמה.
ב'	כ"ג בכסלו	פרק ז-ט.	פרק ז.	מל"ת רנ.
ג'	כ"ד בכסלו	פרק י-יב.	פרק ח.	מל"ת רנ.
ד'	כ"ה בכסלו	פרק יג-טו.	פרק ט.	מל"ת רנא.
ה'	כ"ו בכסלו	פרק טז-יח.	פרק י.	מל"ת רנא.
ו'	כ"ז בכסלו	פרק יט-כא.	פרק יא.	מל"ת רנג.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ' בכסלו	4.28	5.17	5.39	6.42	9.03	11.36	12.06	4.37.8	5.05
ש"ק, כ"א בכסלו	4.29	5.17	5.40	6.43	9.04	11.37	12.07	4.38.2	5.05
א', כ"ב בכסלו	4.29	5.18	5.40	6.43	9.04	11.37	12.07	4.38.6	5.05
ב', כ"ג בכסלו	4.30	5.18	5.41	6.44	9.05	11.38	12.08	4.39.0	5.06
ג', כ"ד בכסלו	4.31	5.19	5.41	6.44	9.05	11.38	12.08	4.39.4	5.06
ד', כ"ה בכסלו	4.31	5.19	5.42	6.45	9.06	11.39	12.09	4.39.9	5.07
ה', כ"ו בכסלו	4.32	5.20	5.42	6.45	9.07	11.39	12.09	4.40.4	5.07
ו', כ"ז בכסלו	4.32	5.21	5.43	6.46	9.07	11.40	12.10	4.40.9	5.08

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
וישב	5:18	4:02	5:19	4:16	5:16	4:05	5:21	4:20
מקץ / חנוכה	5:21	4:05	5:22	4:19	5:20	4:08	5:24	4:23

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • **עורך:** נחמיה קפלון • **הגהה:** יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יור: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

הפצת חסידות באופן של 'בזבוז'

בעבודתו של יעקב אבינו מתוך שמחה הצליח להביא בהתיישבות גם אורות נעלים ביותר • מה היתה כוונת אדמו"ר הזקן בהתחילו את הספר במילה "תניא"? • בראש השנה לחסידות ישנו דין ומשפט על המשכת אלוקות, ולכן נוגע אז במיוחד לבטל כל מניעה לגילוי פנימיות התורה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

היה ירא ("מגורי" מלשון מורא ופחד³), כי, מצד מדריגתו של יצחק, גבורות דעתיק⁴, ישנו מורא ופחד מפני האורות דתוהו, שמא לא יוכלו להמשיכם למטה באופן של התיישבות. והחידוש הוא ש"וישב יעקב" – שיעקב לא פחד מהעבודה של בירור הניצוצות של תוהו, ולא עוד אלא שיצא לעבודה זו מתוך שמחה, כמו שכתוב⁵ "וישא יעקב רגליו גו", ועלידי זה המשיך אורות דתוהו באופן של התיישבות (כמוזכר בהתוועדות שלפני זה⁶). והעניין בזה – שכאשר עבודת הבירורים היא בדרך מלחמה, אזי ישנו עניין של מורא ופחד, ובדאי שאין זה מתוך שמחה.

וכדי שתהיה העבודה ללא מורא ופחד, ומתוך שמחה – צריכה להיות העבודה בדרך של שלום, כמו שכתוב⁷ "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי", היינו, שגם כאשר ישנו מעמד

א. בשנת תש"ד... היתה הקביעות כבשנה זו – שי"ט כסלו חל ביום חמישי פרשת וישב (ובמילא חל שבת פרשת וישב בכ"א כסלו). וסיפר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ אודות י"ט כסלו שנת תרס"ז – שחל גם כן ביום חמישי פרשת וישב – שאז היה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בוירצבורג שבמדינת אשכנז (דייטשלאַנד), ודיבר בהתוועדות אודות פרשת וישב ושייכותה ל"ט כסלו, בהסבירו את העניין באר היטב, באופן שגם יהודי אשכנז ("דייטשישע אידן") שהיו נוכחים בהתוועדות הבינו את הדברים. ותוכן העניין:

פרשת וישב באה לאחרי פרשת וישלח, שבה נאמר "וישלח יעקב גו' אל עשו אחיו", שהוא עניין עולם התוהו, שהאורות שבו הם מרובים כו², ובהמשך לזה נאמר "וישב יעקב" – שהאורות מרובים דתוהו באים באופן של התיישבות. וזהו "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" – שההתיישבות של יעקב היתה היכן שיצחק אביו

(3) ראה זח"א קפ, א. אור תורה להרב המגיד פרשתנו יז, ב. תו"א שם כז, ב, ועוד.

(4) ראה תו"א מקץ לט, ב, ובכ"מ.

(5) ויצא כט, א ובפרש"י.

(6) ש"פ וישלח, י"ד כסלו סכ"ג (לעיל ע' 204).

(7) תהלים נה, יט.

(1) סה"ש תש"ד ע' 50 ואילך.
(2) ראה תו"א ר"פ וישלח. ובכ"מ.

ועל כורחך צריך לומר, שהיתה לאדמו"ר הזקן כוונה פנימית בפתיחת ספרו בתיבת "תניא", אשר על שם פתיחה זו נקרא הספר בשם "תניא" – לפי ששם זה מבטא את תוכנו ומהותו של הספר (וע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ בפירוש מאמר ההגדה "חכם מה הוא אומר": האדם מה הוא ומהותו הוא מגלה באמירתו), כדלקמן.

ד. ובהקדמה – שעל דרך זה מצינו גם באידרא רבא¹⁴, שהתחלתה: "תניא אמר רבי שמעון לחברייא כו".

ומבואר בזה¹⁵, שיש קליפה קשה ביותר הנקראת בשם "תניא", שנמצאת בלב לומדי תורה, ומונעת אותם מלימוד פנימיות התורה, וזוהי כוונת רשב"י – שהוא מקור פנימיות התורה – בפתיחת האידרא (התחלת פנימיות התורה) בתיבת "תניא", להכריח ולבטל קליפה זו.

ועל דרך זה בנוגע לאדמו"ר הזקן שפתח ספרו בתיבת תניא¹⁶ – מכיוון שספר זה הוא תורה שבכתב של תורת החסידות¹⁷, שזהו המקור וההתחלה לכללות תורת החסידות [וכידוע¹⁸ שאף-על-פי שספר התניא נכתב לפני פטרבורג, מכל מקום, היתה כתיבתו כמו לאחר פטרבורג], לכן, התחלת הספר, וגם שמו של הספר, הוא "תניא" – שמבטא את מהותו ותוכנו של הספר – להכריח ולבטל את הקליפה שמונעת לימוד פנימיות התורה.

וזהו הטעם שהפתיחה ב"תניא" היא בהאידרא וכן בספר התניא, ולא בשאר ספרים, חומש וגמרא וכיוצא בזה – כיון שביטולה של קליפה קשה זו הוא על-ידי פנימיות התורה דווקא.

ז. על-פי זה מובן גם הקשר והשייכות של ספר התניא לי"ט כסלו:

י"ט כסלו הוא ראש השנה לחסידות, שבו יש

ומצב של "מקרב לי", נעשה "פדה בשלום נפשי", פדייה בשלום, ואז אין מקום למורא ופחד, וטעם הדבר – "כי ברבים היו עמדי", שהם עצמם רוצים וחפצים שיכררו אותם כו'.

ועניין זה נעשה על-ידי פנימיות התורה, כידוע⁸ שעיקר עניין "פדה בשלום נפשי" קאי על פנימיות התורה.

ועל-פי זה מובנת השייכות של "וישב יעקב" לי"ט כסלו שהוא זמן גילוי פנימיות התורה – כי דווקא על-ידי פנימיות התורה נעשה עניין "וישב יעקב".

* * *

ב. חג הגאולה י"ט כסלו קשור במיוחד עם ספר התניא, כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו הידוע (שנדפס בקיצורים והערות לספר התניא⁹) שאדמו"ר הזקן ישב במאסר נ"ג ימים כנגד נ"ג הפרקים שבספר התניא, יום לפרק יום לפרק.

וכן ישנם עוד סיפורים המורים על השייכות של י"ט כסלו עם ספר התניא.

ויש לבאר עניין זה – בהקדם כללות הביאור בשם הספר: "תניא", על שם התחלת הספר: "תניא בסוף פרק ג דנדה משביעין אותו כו".

ג. ידועה השאלה על מה שכתב אדמו"ר הזקן "תניא בספ"ג דנדה משביעין אותו כו" – הרי בגמרא שם הלשון הוא "דרש רבי שמלאי", ולא ברייתא ("תניא")?

ומה שתירצו¹⁰ שמאמר זה הובא במקום אחר בש"ס¹¹ ומדרשי חז"ל¹², ושם הגירסא היא "תניא" – אין זה תירוץ מספיק, מכיוון שבסוף פרק ג דנדה הגירסא הרווחת היא "דרש רבי שמלאי", היה לו להביא גירסא זו הידועה לכל, ולמה בחר להביא המאמר על-פי הגירסא "תניא" דווקא?

13) הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז (מ"שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר בחה"פ"). סה"מ הש"ת ע' 44.

14) זח"ג קכו, ב.

15) בספר אור הגנוז ח"ב פ"ט (בשם האריז"ל) – הובא בבית רבי שם. וראה משנת חסידים מס' אייר וסיון פ"א מ"ז.

16) בית רבי שם – בשם הצ"צ.

17) קיצורים והערות שם ע' קיח. אגרות קודש שם ע' רסא.

18) סה"ש תורת שלום ע' 55; ס"ע 114.

8) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קפב ואילך. וש"נ.

9) ס"ע קכב. ולאח"ז באגרות קודש שלו ח"ד ס"ע רסד.

10) בית רבי ח"א פכ"ז. וראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות לס"ש"ב" רפ"א (ע' יט).

11) יבמות עא, ב.

12) יל"ש ר"פ תזריע.

בן יחיד – קאי על כל אחד ואחד מישראל, כידוע מאמר הבעל שם טוב²² על דבר היוקר של כל אחד ואחד מישראל אצל הקב"ה, כמו בן יחיד שנולד להורים זקנים לעת זקנתם. ושמחת חתונת בנו יחידו – שחתונה הוא עניין גילוי כוח האינסוף על-ידי ההולדה²³ – ענינה ותוכנה שיתוסף עוד יהודי, היינו, שעוד יהודי יתקרב להקב"ה²⁴.

דין ומשפט (לא רק על עניינים גשמיים, אלא גם) על עניינים רוחניים, כמבואר בחסידות¹⁹ בפירוש הכתוב²⁰ "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", שיש דין ומשפט (גם) על המשכת האלקות ביעקב, באיזו מדה תהיה המשכת אלקות אצל בני ישראל. ועל-ידי ספר התניא – שמכרית ומבטל את הקליפה הקשה שמונעת גילוי אלקות – זוכים בדין

יש קליפה קשה ביותר הנקראת בשם "תניא", שנמצאת בלב לומדי תורה, ומונעת אותם מלימוד פנימיות התורה, זוהי כוונת רשב"י בפתחת האידרא בתיבת "תניא"

ובעת שמחת חתונת בנו יחידו מבזבז המלך את כל האוצרות – שבשביל שיהודי יתקרב להקב"ה מבזבזים את כל האוצרות, שזהו מצד היוקר של הבן יחיד.

ומשפט שבראש השנה לחסידות, ונמשכת כתיבה וחתומה טובה ברוחניות, ובמילא גם בגשמיות.

* * *

ח. וכן הוא בעניין בזבז האוצרות שבהתגלות תורת החסידות: ידוע²⁵ מה שביאר אדמו"ר הזקן להרב הקדוש ר' פנחס מקאריץ בעניין התגלות ופרסום תורת החסידות, על-פי משל מבן מלך שהיה חולה מסוכן, וכדי להציל את חייו, ציוה המלך לקחת את האבן היקרה שבכתר המלכות, לשחקה וליתנה לתוך פיו של בן המלך. וההסברה בזה – שלולי מציאותו של בן המלך, מהי התועלת ומהו הצורך בכל עניין המלוכה וכתר מלכות! ועל דרך זה למעלה – שמלכותו של הקב"ה (שגם היא באופן של "אין מלך בלא עם"²⁶) היא על-ידי נשמות ישראל דווקא, שממליכים אותו

ו. במאמר דיבור-המתחיל צדקת פרזונו שנאמר בי"ט כסלו השתא, ואמרו כ"ק מו"ח אדמו"ר בי"ט כסלו תרפ"ט – יש שינויים לגבי המאמר כפי שאמרו אדמו"ר האמצעי. ואין זה פלא – כאמור לעיל (...) שעניין אמירת דא"ח על-ידי רבותינו נשיאינו קשור גם עם תניא הזמן, המעמד ומצב באותו זמן, הקטרוגים שצריכים לבטל וכיוצא-בזה, ובהתאם לכך ישנם שינויים באמירת המאמרים כו'. ומהשינויים במאמר הנ"ל – שכאשר מדובר אודות בזבז האוצרות בשביל ניצחון המלחמה, מוסיף אדמו"ר האמצעי במאמרו²¹ שכן הוא גם בעת שמחת חתונת בנו יחידו, שגם אז מבזבז המלך את כל האוצרות.

ז. ויש לבאר עניין בזבז האוצרות בעת שמחת חתונת בנו יחידו – כפי שהוא למעלה:

22) כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקס"ז. וש"נ.
23) ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ובכ"מ.
24) ראה לקו"ד ח"ד תשמו, א. שה"ש תש"א ע' 45 ואילך.
25) "התמים" ח"ב ע' מט. אגרות-יקודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.
26) רבינו בחיי פרשתנו לח. ל. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קמ הערה 86.

19) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, ד. נה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.
20) תהלים פא, ה.
21) תו"ח שם שכב, ב.

ט. אמנם, בעניין זה צריך לידע כל אחד, שכשם שרצונו שיבזזו את האוצרות בשבילו ויקרבו אותו, כך צריך גם הוא לעשות כן – לקרב עוד יהודי, וללמוד עמו תורת החסידות.

ואין לו לטעון: מי הוא יהודי זה, הרי הוא רחוק לגמרי וכו' – כי, כאשר יעשה חשבון אמיתי, יוכח שהאמת הוא להיפך, כי, להיותו קרוב יותר לה' ולתורתו, אזי מצד החיסרון שבעבודתו הרי הוא גרוע יותר מיהודי הנ"ל, וכמו שאמר רז"ל³⁰ גבי אחר שידע בכבודי כו'³¹.

ובמילא, אם בשבילו מבזבזים את האוצרות – הרי בודאי שיכול הוא וצריך להתנהג כן עם הזולת, לקרבו וכו'.

וכאשר עבודתו היא באופן של "צדקה כו' שפיוזון לבין האומות"³², שיורד ממדריגתו ומכניס את עצמו לעסוק בטובת הזולת, אזי מתנהג גם הקב"ה עמו באופן כזה, "צדקה עשה הקב"ה כו"³¹ – שמבזבו את האוצרות בשבילו, ומוציאו מן המיצר אל המרחב בגשמיות וברוחניות.

(משיחת שבת פרשת וישב, כ"א בכסלו ה'תשי"ד.
תורת מנחם כרך י' עמ' 275-280 – בלתי מוגה)

כו', שכל אחד מהם הוא כמו בן יחיד, ובשבילו מבזבו המלך את כל האוצרות, שזהו עניין התגלות תורת החסידות.

וזהו הטעם שכ"ק מו"ח אדמו"ר הפיץ ופרסם תורת החסידות לכל בני-ישראל, מבלי להתחשב אפילו במעמדם ומצבם בנוגע לקיום המצוות, – וכפי שאמר²⁷ שבימינו אלו אין מציאות של "אפיקורסים". יכול להיות מציאות של "עם הארץ", "שוטה", והרחמנות עליו גדולה ביותר, אבל לא "אפיקורס" –

כיון שכל אחד ואחד מישראל, יהיה מי שיהיה, הוא בנו יחידו של הקב"ה, ובמילא נכלל הוא בהבטחה ש"לא ידח ממנו נדח"²⁸,

ולכן, השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר – להיותו נשיא הדור, שממנו יונקים חיותם כל בני הדור [וכמבואר בתניא²⁹ שאפילו הפושעים ומורדים בתלמידי חכמים מקבלים חיותם מהם] – ומסר נפשו לגלות ולפרסם תורת החסידות גם אליהם, כדי להוציאם ("ארויסשלעפן זי") ממעמדם ומצבם ולקרבם לאלקות.

(27) סה"מ תשי"א ע' 242. אגרות קודש שלו ח"ב ע' תקכו.
(28) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
(29) פ"ב.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

ישיגו דעת בוראם

לדעת את ה' ערב ימות המשיח

בנוגע לימות המשיח – פוסק הרמב"ם: "אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שיעבוד מלכויות בלבד".

ולכאורה תמוה ביותר: מכיוון שבאותו הזמן... לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד... ישיגו דעת בוראם" – אין לך שינוי גדול יותר מזה, כאשר במקום העסק בענייני העולם (מסחר וכיוצא בזה) לא יהיה העסק אלא לדעת את ה' בלבד, ואם־כן, כיצד אומר הרמב"ם ש"אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד"?!?

אלא ודאי בהכרח לומר שעניין זה ("ישיגו דעת בוראם") לא יהיה באופן של דילוג מן הקצה אל הקצה (שאו אין לך שינוי גדול יותר מזה), כי אם, באופן שיתרגלו ויתכוננו לכך בדרכי הטבע – מכיוון שכבר ב"ערב שבת", לפני ימות המשיח, יהיה העניין דהשגת דעת בוראם על־ידי לימוד תורת החסידות! וכאמור, באופן של הבנה והשגה דווקא, עד כדי כך, ששייך לומר שבעניין זה אין שינוי בין עולם הזה לימות המשיח, שלכן, "אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד"!

(לקוטי שיחות כרך יד, עמ' 427)

לדרוש ולתבוע שלא לעכב הגאולה

לאחרי שנתארך הגלות ביותר וביותר עד לימינו אלו – הרי בודאי ובודאי שיכולה להיות כבר הגאולה באופן הכי נעלה ("לפום צערא אגרא"), ובודאי שישנו כבר ה"רכוש גדול" בתכלית השלימות! ומכיוון שכן, צועקים בני־ישראל "עד מתי"..." "דאלאי גלות"!!...

בדורות הקודמים – 'היה ניתן לשכנע את אבות אבותינו' שכדאי להתעכב עוד מעט בגלות כדי שיהיה "וישב" בתכלית השלימות, או כדי ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"; אבל אנו, שנולדנו לאחרי שנדפס ב'סידור' "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קיוונו כל היום", ולאחרי שנפסק בספרי הלכה שיש לדרוש ולתבוע על הגאולה – 'אנו לא נרשה שישכנעו אותנו'...

ומכיוון שכן, נמשיך לדרוש ולתבוע על הגאולה מתוך עקשנות – "עם קשה עורף" למעליותא.

(מהתוועדות שבת וישב תשמ"ו, התוועדות תשמ"ז כרך ב ע' 107 ואילך)

להיות בשמחה בזמן הגלות

מכיוון שנמצאים עדיין בזמן הגלות – הייתכן, שואל היצר־הרע, שתובעים מיהודי להיות במצב של שמחה וטוב לבב, עד למצב של עונג?!?

על כך אומרים לו: כל אחד ואחד מישראל יודע בוודאות, ויתירה מזה, באמונה פשוטה, שהקב"ה נמצא יחד עמו (ובפרט כשמתאחד עם רבים מישראל, כאמור, "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך"), ובכל מקום שהולך – "מה' מצעדי גבר כוננו" – הולך עמו הקב"ה, גם בהיותו בגלות, "בכל מקום שגלו שכינה עימהם", ויחד עמו שב מהגלות "ושב ה' אלוקיך את שבותך".

(מתוך 'יחידות כללית', כ"ב בכסלו תשמ"ז; התוועדות ה'תשמ"ז כרך ב, עמ' 80-81 - בלתי מוגה)

פרסומי ניסא של 'מבצע חנוכה'

מאחורי הקלעים: דיבורי הרבי עם המזכיר במהלך נסיעותיו לפרסום
'מבצע חנוכה', בשנת תשמ"ז • מזרז את השלוחים להנציח את
הפעולות לטובת הרבים, ומרבה במענות עידוד לעוסקים במבצע
חנוכה תשנ"ב • יחידות שבעל יום-הולדת בחנוכה זכה לה מדי שנה •
והחידוש: כיצד ייתכן שפרסומי ניסא יהיה מדאורייתא?

הצלחת המבצע – ודידן נצח

הנה קטעים מיומנו האישי של המזכיר ונהגו של הרבי, הרב חיים יהודה שי' קרינסקי, מימי חנוכה:

"יום שני, כ"ז כסלו ה'תשמ"ז

"9:58 [=בבוקר, בנסיעה מהבית] כ"ק קרא לי

שאכנס לחדרו הק[דוש].

"בשעה 12:10 נכנסתי לכעשרים דקות. כ"ק נתן

לי את הספר על-דבר חנוכה שיצא לאור אשתקד

[...] והורה שגם השנה יוציא-לאור [ספר] כזה,

כו'. הורה להתקשר מיד עם כל-אחד מהשלוחים

בכל העולם, לצלם פעולות מ'מבצע חנוכה' וכו' וכו',

ושזה נוגע לרבים כי יודפסו ויפורסמו.

"נסיעה לציון 2:30-6:25. על הדרך [=בדרך]

אמרתי [=לרבי] שכבר מטלפנים לכל העולם,

כן סיפרתי על-דבר התמונה של השלוחים עם

הנשיא רייגן, מהפגישה משבוע שעבר, ושרואים

בה המנורה. [הרבי] צחק בחזקה [ואמר]: 'הלא

יכולים לנצל את זה!'

"יום שלישי, כ"ח כסלו

"10:05. על-הדרך שאל על-דבר הנעשה בקשר

לחנוכה והורה לטלפן עוד-הפעם בכל מקום

ומקום ולעוררם שהיות שהערב נר ה' דחנוכה,

למחר יסע [=הרבי] להציון, ושימסרו מקודם דיין

וחשבון מהנעשה עד עתה וכו' [=בקשר למבצע

חנוכה].

"כנס ילדים [בשעה] 2:00. מנחה עם כ"ק

אדמו"ר 3:15. שיחה 3:50-5:05, ערבית ונסע

הביתה.

"הודעתי שמטלפנים לכל השלוחים ולכל

מקום, ושאל אם אומרים שזה נוגע לפרסום וכו'.

"יום רביעי, כ"ט כסלו

"10:05 הודעתי שבבוסטון צריך להתקיים

היום מסיבה אצל הבוסטון קאמאן, בהשתתפות

ראש העיר, כ"ק הורה שמישהו [=מהשלוחים]

יגיד איזה [=מספר] מילים [=אודות חנוכה] וכו'...

"נסיעה להציון, 2:25-7:20. על-הדרך הודעתי

על-דבר הצלחת מבצעי חנוכה בהפלגה גדולה

וכו'.

דמי חנוכה ביום ההולדת

שנים רבות זכה החסיד רבי שניאור-זלמן גוראריה להיכנס לרבי ל'יחידות' בנר ראשון של חנוכה, יום הולדתו. בכל יחידות כזאת העניק הרבי לר' זלמן דמי חנוכה. לעיתים היה זה מטבע, לעיתים שטר ומטבע ולעיתים שטר בלבד. בשנת תשמ"ה הגדיל הרבי לעשות כאשר הרים מטבעות 'ניקל' מלוא החופן ומסרם לר' זלמן. גם בנר ראשון של חנוכה תשנ"ג [=כאשר לא היה במצב בריאותי נאות], זכה רבי זלמן להיכנס אל הקודש פנימה ואז מסר לו הרבי שטר של דולר.

ולמעשה היו אלה שתי יחידות שזכה להן מדי שנה: זו של יום ההולדת עצמו, שהיתה קצרה, ובה העניק לו הרבי מברכותיו הקדושות. השנייה – כמה שבועות קודם לכן, בליל ה'יחידות' הראשונה שלאחר החגים. אז היתה לו יחידות ארוכה ומשמעותית, שבה היו דיבורים בעניינים ציבוריים ומרכזיים.

מדי שנה, בהתקרב יום ההולדת, היה ר' זלמן פונה לרבי בכתב ושואל מתי יהיה מועד היחידות, והרבי היה עונה במדויק. הנה שלש דוגמאות:

מנהגי יום הולדת, [=היחידות] לאחר מנחה והדלקה דנר הא' בבית הכנסת.

מנהגי יום הולדת, לאחר קריאת התורה א' דחנוכה.

מנהגי יום הולדת, וביתר שאת וביתר עוז ובגבורות, בגבורת החסידים הנגלים והנסתרים בנגלה וכו', אזכיר על הציון.

(רד"ג' עמ' 201; 203; 299).

צדור מענות קודש על דוחות פעילות

"אזכיר על [הציון] להצלחה רבה והזמן [ג'רמא] והענין" – כתב הרבי לכמה שלוחים על דוחות ששיגרו על כינוסי חנוכה שארגנו בשנת תשנ"ב.

בה' טבת תשנ"ב כתב הרבי להרה"ח ר' יהודה לייב שי' אלבסקי, השליח בקליבלנד-אוהיו:

"אחר ערבית שיחה כעשרים דקות.

"על-הדרך הביתה הורה לזרו להראי"ש [=להרב אברהם יצחק שמטוב], [הוסיף הרבי ואמר לי:] ובטח אינך זקוק לזירוז לטלפן עוד-הפעם לכל מקום לעורר עם טראסק וכו', ועל-דבר תוכן השיחה ושישלה כ"ק אלף דולר לכל בית חב"ד בקשר לתעמולה לבתי חב"ד חדשים.

"בערב ישבנו [הרחי"ק] כמה שעות לטפל בעניינים אלו: אני, [הלל]-דוד [בן הרחי"ק] ויוסי [=הרב יוסף יצחק הכהן פרידמן חתן הרחי"ק] וכו'.

"יום חמישי, א' דראש-חודש טבת

"10:05 [בבוקר]. על-הדרך הודעתי שטלפנו עוד-הפעם לכל המקומות וכו'... ועל-דבר הכתבה היום בהטיימס. ביקש למסור דו"ח מכל הטלפונים דאתמול.

"[הרבי] הוציא פתק עם הוראה לטלפן עוד-הפעם לכל המקומות וכו', ואחר ערבית הוספה בזה [=כלומר הרבי הוסיף לדרוש בנושא] וכו'.

"על-הדרך הביתה הודעתי שהעמידו מנורה [=חנוכה מרכזית] אצל הסטעטשו אוו ליבערטי ולקחו [=צילמו] תמונות וכו' שאל אם היה [=הדבר נעשה] ברשות וכו'.

"כן שאל [התעניין] על-דבר הטלפונים [=לזירוז השלוחים].

"בלילה חזרתי עם יוסי ודוד שי' וכו' לעשות הטלפונים עד 12:30 לערך.

"ערב שבת קודש, ב' דראש חודש טבת

"10:05 על-הדרך מהבית הודעתי שטלפנו בלילה לכל השלוחים, שאל אם עוררו גם על-דבר שבת קודש וכו'".

עד כאן הקטעים מהיומן. יצויין כי בשיחת נר ו' דחנוכה (התוועדות תשמ"ז כרך ב' עמ' 1359) התבטא הרבי:

וכפי שראו במוחש בשנה זו ממש, שבכל המקומות שעסקו בפעולות הדלקת נר חנוכה באופן ד"פירסומי ניסא" - הצליחו בזה, ובנקל, עד לאופן שלמעלה מן המשוער. ימים אחדים לאחר מכן, ביום ג' ה' טבת, נודע לשמחת כולם אודות הניצחון במשפט הספרים 'דידן נצח'.

לו, ובמיוחד ברכתו דהקב"ה שתוספתו מרובה כו'. והזמן] ג[רמא] – ימי חנוכה והוספה מיום ליום בנר מצווה ותורה אור כו' בשנת ה[י=ה] ת[הא] ש[נת] נ[פלאות] ב[כל מכל כל, בה]. אזכיר ע[ל] הצ[יון].
לאחר ימי חנוכה הנוסח היה זהה, אלא שבמקום: "ימי חנוכה", כתב הרבי "המשך דימי חנוכה".

נוסח נוסף של מענה כללי־פרטי קיבלו אחדים במענה על דר"חות:

והזמן גרמא ומלמד להוסיף מיום ליום בנר מצווה ותורה אור ויהא המשך טוב ובהוספה. אזכיר עה"צ. שליח אחד קיבל תשובה בנוסח הבא:

והזמן] ג[רמא] להצלחה ולבשונ[רות] ט[ובות] בכל כיו[צא] ב[זה]. אזכיר ע[ל] הצ[יון].

אחד מאנ"ש, שפרסם בעיתון המקומי בטורונטו על השידור הלווייני הדלקת נרות חנוכה בכל העולם [שבו ראו גם את הרבי צופה בכך במעמד השיחה] בנר א' דחנוכה, הגיב הרבי:

ימשיך בבשורות־טובות בפעולות. אזכיר על הציון.

לסיום נצטט תשובת הרבי על הדו"ח של צא"ח בנייריורק מחנוכה תנש"א:

ות[שואת] ח[ן] על הבשונ[רות] ט[ובות] ויה[י] ר[צון] שיוסיפו ע[ל] ד[רך] ז[ה] ובאופן המתאים גם לאחר חנוכה ועד לחנוכת בית המקדש השלישי אזכיר ע[ל] הצ[יון].

הדו"ח מח' חנוכה, מא' דחנוכה והמצו[רף] ב[זה], ממוצ[אי] ש[בת] ק[ודש] מקץ והמצו[רף] ב[זה] [=נתקבל]. והזמן] ג[רמא] ומלמד להוסיף מיום ליום בנר מצווה ותורה אור, ויהא המשך טוב ובהוספה אזכיר ע[ל] הצ[יון].

הרב שמואל פסח בוגומילסקי, רב ושליח בניירג'רסי, קיבל מענה על דו"ח פעילות חנוכה: ויהא בהצלחה רבה ובפירסום אזכיר עה"צ.

איסור כפיות טובה — מדאורייתא

לרב שמואל מ"מ בוטמן, שהגיש דו"ח (מסכם) על פעולות ואירועי חנוכה תשנ"ב, על־ידי צעירי חב"ד בנייריורק, כתב הרבי:

אזכיר עה"צ להמצו[רף] ב[זה] ובפרט שנכלל פירסומי ניסא דחנוכה מדרבנן ואולי יש לומר דאורייתא (היפך דכפית טובה, וק[ל] ל[הבין]).

לפני כן, בתחילת החנוכה, ביום ג' כ"ו כסלו, קיבל את מענה הרבי על דיווח מהדלקת נר חנוכה במנהטן, בחנוכייה המרכזית, והפרסום באמצעי התקשורת הגדולים:

ות[שואות] ח[ן] על הבשונ[רות] ט[ובות]. אזכיר ע[ל] הצ[יון].

על דוחו"ת בימי חנוכה השיב הרבי:

נת[קבל] ות[שואות] ח[ן] ותהא פעולה נמשכת ובהוספה והזמן] ג[רמא], כנתינת כח דח[כמינו] ז[כרונם] ל[ברכה] וברכתם דכל המוסיף מוסיפין

הלכות ומנהגי חב"ד

יום שלישי

כ"ד בכסלו

שתהיה מגורה דלוקה בבית הכנסת (שכולם מתכנסים שם) במשך כל המעט־לעת, אם אין חשש כלל שישחקו התינוקות⁷.

"מהנכון להחזיר עטרה ליושנה – לצייר את מגורת המשכן והמקדש כשקניה באלכסון, כדעת רש"י והרמב"ם, ועל־פי־זה יש מקום לומר שגם החנוכיות⁸ כדאי לעשות קניהן באלכסון. ולמה לשנות בגוף המגורה שקניה היו ביושר ולא כחצי עיגול⁹."

* יש לזכור להדליק נר־חנוכה גם במקומות ציבוריים, כפי שהנהיג הרבי, ולעשות זאת אחרי פלג המנחה.

הדלקה בבית:

"הציווי 'זה אִלִי ואנווהו – התנאה לפניו במצוות'¹⁰, כולל בנוגע למגורת חנוכה נאה¹¹.

בתפילת מנחה אין אומרים תחנון. הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת:

החנוכיה ככותל דרום, והגרות מסודרים ממזרח למערב¹ (מדליקים אותה גם בבוקר, מיום המחרת והלאה). מקומם גבוה, למעלה מעשרה טפחים². מדליקים במנחה לפני עלינו, ואין ממתנינים לשקיעה אלא ל"פלג המנחה"³. מתחילים להדליק מצד ימין⁴. אחר־כך שרים 'הגרות הללו'⁵. אין אדם יוצא ידי־חובתו בנרות בית הכנסת, ואפילו שליח ציבור שהדליקם צריך לחזור ולהדליק בביתו, אך לא יברך 'שהחיינו' בביתו, אלא אִסְכֵן מוציא גם את בני־ביתו ידי חובתם⁶. "כדי להוסיף בהתעוררות דנר־חנוכה, כדאי

(7) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 193 הערה 81, נדפס גם בשערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' רפ (וראה ד"מ תער"ב סוף ס"ק א. אנציקלופדיה תלמודית כרך טו, ערך 'חנוכה', ציון 139. ואולי משום כך נפוץ להדליק בבית הכנסת, וכן נוהגין בבתי־חינו, בנרות הרגילים, הדולקים זמן רב, ולא בשמן).

(8) כמדומה, זהו שימוש נדיר של הרבי (בשיחה מוגהת) במילה מחודשת זו.

(9) לקוטי־שיחות חכ"א עמ' 169 והערה 44 [וראה 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 11, שהורה הרבי לצא"ח שבלית־ברירה ניתן לוותר בעניין צורת המגורה (על מטבעות), כיוון שכמה מגדולי ישראל עוד בימי הרמב"ם חלקו עליו בזה, משא"כ בצויר הלוחות מרובעות שמפורש בש"ס]. והמדובר כשעושים את החנוכיה קנים בדוגמת המגורה, ובפרט בהדלקות פומביות, אבל אין קפידא לעשות בצורה זו דווקא, ואדרבה רבים מהחסידים בדורות שעברו נהגו להדליק בחנוכיה ללא קנים [עם דופן, ראה לקו"ש ח"ה עמ' 456, ואולי נובע הדבר ממה שהיו מדביקים את הנרות בכותל עצמו ללא חנוכיה, כמבואר בסידור אדמוה"ז].

(10) בלקוטי־שיחות ח"א עמ' 241 הוכיח שלפי אדמוה"ז לימוד זה הוא מן התורה.

(11) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 207 [אף שא"צ כלי, ראה סידור אדמוה"ז, ולקוטי־שיחות ח"ה עמ' 445]. וראה א"ר וברכ"י סי' תרע"ג ס"ג. ולהעיר שהרבי היה מדליק במגורה פשוטה דווקא.

(1) שו"ע ורמ"א סי' תרע"א ס"ז.

(2) פרי־מגדים סי' תרע"ה בא"א ס"ק ב. לגבי מיקום השמש, כתב בכף־החיים ס"ק מא שנהוגים תמיד – גם בביהכ"נ – שהשמש הוא למעלה מן הנרות, ע"פ מהרי"ל שסמך זאת עה"פ 'שרפים עומדים ממעל לו'. וכן מובא מס' קב"ה ישר פרק צו, שהשמש הוא דוגמת כהן גדול בביהמ"ק, וראה מנהגים שונים בנטעי־גבריאל הל' חנוכה פ"כ ס"ב ג' וש"ג, והמובא להלן הע' 21.

(3) מברכים רק מפלג המנחה ואילך, ראה ב"ח ר"ס תער"ב ופר"ח סי' תרע"ט. בשיחות־קודש תשכ"ג עמ' 401, ר"ד מנר ג' דחנוכה, איתא: "כ"ק אד"ש דיבר עם הרש"ל [הרה"ח ר' שמואל לויטין ז"ל] על־דבר שבימי חנוכה יתפללו מנחה בשעה 3:30, בכדי שהדלקת נרות בביהכ"נ יהיה בומן פלג המנחה".

ואכן, ידוע ומפורסם שהרבי דיין מאוד שלא להדליק לפני פלג המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכו'. וכ"ה באג"ק כרך י' עמ' רכה. וע"ע 'התקשרות' גיליון ע' עמ' 13, ודיוק המסופר שם – ב'כפר חב"ד' גיליון 740 עמ' 76.

(4) שו"ע ואחרונים סי' תרע"ה ס"א. וע"ע שו"ת הצמח־צדק או"ח סי' סז ס"ה, וב'התקשרות' גיליון רעד עמ' 18.

(5) ספר־הניגונים ח"א, ניגון נג. בשנים האחרונות ניגנו זאת במניין של הרבי בכל יום מימי החנוכה.

(6) רמ"א סי' תרע"א סוס"ז ושערי תשובה שם.

בין מנחה למעריב, אחר התחלת השקיעה, מדליקים נר חנוכה. הנשואים – בחגירת אבנט¹², אבל בכובע ובלבושים הרגילים, לא באלו של שבת ויום טוב¹³.

לשאלת רבים: בכל ערב, אם האב נמצא מחוץ לבית ויחזור בשעה שבני הבית נייעורים, ימתינו לו. אם רואה שיגיע כשהם ישנים, יבקש מאשתו או מאחד הילדים להדליק עבור הבית, ובבואו רשאי להדליק לעצמו אם כיוון שלא לצאת בהדלקתם. אם יודעים הילדים בכיורון שהאב אינו מקפיד ומדליקים תוך חצי שעה מצאת הכוכבים, ידליקו אז. לא הדליקו, מדליק כל הלילה, אם בני ביתו נייעורים. ואם כולם ישנים, נכון להקיצם ולברך¹⁴. בימינו מחנכים את הבנים להדליק נרות חנוכה מגיל רך ביותר¹⁵.

הנהגת בית הרב, שהנשים והבנות (בכל גיל) לא הדליקו נרות חנוכה, אלא יצאו בזה עלידי אביהן, ואחר כך – בעליהן¹⁶.

כשכ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה עוזב את ביתו לפני חנוכה, היה מצווה לזוגתו הרבנית שתדליק את החנוכייה בעצמה (אף שאת הברכות היתה

שומעת מאחד הגברים)¹⁷. מעמידים את החנוכייה על כיסא, מעל שלושה טפחים (24 ס"מ) – ואין מדייקים שיהיה למעלה משבעה טפחים או סמוך לשלושה טפחים¹⁸, אך לא מעל עשרה טפחים (80 ס"מ)¹⁹. ה'שמש' קצת למעלה²⁰ מן הנרות²¹.

"קרה וצריך היה ללטל את המנורה טפח וטפחיים לקרבה לאדמו"ר כדי שיוכל להדליק הנרות, ואחר כך היו מעמידין אותה במקומה. ובכל זאת בירך בעצמו והדליק"²².

אין מדליקים נר חנוכה מנר חנוכה אחר, אלא מהשמש או מנר של חול²³.

מנהג רבותינו נשיאנו שהיו מדליקים נר חנוכה על פתח אחד החדרים ולא על החלון²⁴, משמאל הנכנס, דהיינו מול המזוזה, לקיים "כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצוות"²⁵.

צריך להדליק את הנרות בפתח החדר שבו אוכלים בקביעות, ויש להעדיף את מקום האכילה על מקום השינה.

מניחים את החנוכייה סמוך לעובי מזוזת הפתח, בחלל פתח החדר, ואין מדייקים אם הנרות

12 ספר המנהגים. וכן הקפיד הרבי לנהוג כ"כ שנים.

13 ספר המנהגים. שערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' רפ. לוח כולל חב"ד. וכן הקפיד הרבי לנהוג כ"כ שנים.

14 עד עלות השחר, שו"ע ונו"כ סו"ס תער"ב. בלוח כולל חב"ד כתב, שאם לא הקיצם – לא יברך. ובמסנה ברורה שם כתב, שהנהגה להקל ולברך גם כשישנים אין למחות בידו.

15 כך הנהיג הרבי בשנים האחרונות, ראה 'שבח המועדים' (תשנ"ג) עמ' 101, 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 14 הע' 11, וש"נ. ומשתדלים לחנכם עם כל ההידורים (ע' לקו"ש ח"יב עמ' 251).

16 ספר המנהגים, עיי"ש. לקו"ש חלק ל' עמ' 312. ועל אף האמור בשלשלת היחס' שבראש סי' היום יום מהדורת תשנ"ה עמ' 34, על שנת תשמ"ח (מוגה?), שהרבי 'מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות

חנוכה בפתח חדרו", והכוונה לנדפס ב"משיחות ש"פ וישב, כ"א כסלו" סי' (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 162), הנה הרבי נשאל על כך כמה שאלות, ומתן: "האם גם הבנות צריכות להדליק?", והשיב: "יש לעיין ולבדוק בכל מקום לגופו של עניין את התוצאות בפועל, באיזה אופן יוסיפו בחינוך" (שיחת כ"ד כסלו בעת היחידות' לאורחים סי', התוועדות תשמ"ח ח"ב עמ' 91, בלתי מוגה).

ולמעשה (למרות שכלל הידוע התוצאות בזה הן חיוביות, ע"ד מבצע נש"ק), המש"ח הרבי לציין את מנהג בית הרב' שהבנות אינן מדליקות, גם בשנים הבאות – בסה"ש תש"נ ח"א עמ' 194 הערה 84. וכן בסה"ש תשנ"א ח"א עמ' 165 הערה 110. וראה שיחות קודש

תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה', כרך טז עמ' רמח ורבנ, ובהמצויין שם.

17 לקוטי שיחות חלק ל' שם. ועיין במסנה ברורה סי' תרע"ה ס"ק ט.

18 לכאורה צ"ע, עפ"ד אדמו"ר (קו"א סי' ערב ס"ק ב, ובכ"מ), שהידוע לברך – לא יתן לאחר לברך עבורו. ואולי הו"ע פרטי שלה, שלא רצתה לברך במקום בעלה, וא"כ פרט זה אינו הוראה לאחרות.

19 ספר המנהגים.

20 לעניין ג' טפחים ועשרים אמה – נחשב הגובה לפי השלהבת, ולעניין עשרה טפחים – לפי בסיס הנרות, ובכל אופן, לא לפי בסיס החנוכייה (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה אות ב' וש"נ).

21 שו"ע סי' תרע"א סי' 1. חשוב שהשלהבת תהיה למעלה מזו של שאר הנרות. ראה מסנה ברורה סי' תרע"ק ס"ב.

22 ספר המנהגים, שו"ע סי' תרע"ג ס"א בהג"ה ונו"כ. רבים מאנ"ש אינם מקפידים שיהיה השמש דווקא "ממעל", ומניחים אותו בצד, בנפרד (על גבי פמוט וכדומה, ויש מניחים משמאל למנורה) וי"א שכך נהגו רבותינו.

23 ספר המנהגים שם. ומשמע, שלדעת הרבי טיטול טפח מהווה הוזה (כי בשו"ת שצויינה שם לא הוגדר המרחק כלל!). ועי' 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"ב סי' ע"ר. חו"מ סי' קצח ס"ב.

24 שו"ע סי' תרע"ד ס"א בהג"ה.

25 לקו"ש ח"א עמ' 456, ועיי"ש.

26 סי' תרע"א סי' ז, לבוש וט"ז שם.

כנגד הנרות, וגם ביום הראשון והשמיני²⁷.
ההולך לאכול באקראי בבית חברו, צריך לחזור
לביתו ולהדליק שם³⁵.

* בימי החנוכה צריכה להיות הוספה מיוחדת
גם בלימוד התורה. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע
היה יושב אחרי הדלקת נר חנוכה בסמיכות לנרות,
ולומד תורה³⁶.

* יש אומרים שיש לאכול בחנוכה מאכלי חלב
וגבינה, זכר לנס שהיה עליידי יהודית, בתו של
יוחנן כהן גדול³⁷.

* מנהג ישראל (תורה היא) לאכול מאכלים
שעשויים בשמן, לזכר נס השמן³⁸.

התוועדות:

מלבד התוועדות עם בני הבית והקרובים
ביותר (כנהוג אצל רבותינו נשיאינו³⁹), כדאי ונכון
שבמשך ימי חנוכה [בכל יום ויום⁴⁰] יערכו בכל

"הנשים עושות" משמע לכאורה שלפני שיעור זה גם האנשים
אינם עושים מלאכה, ע' ס' חסידים ס' קא וס' מהר"ל עמ' טט.
אבל ראה בהשלמה לשו"ע רבנו ס' עת"ר סו"ס ד שהבין שזו רק
משמעות, וכשאר הפוסקים שהביאו זאת, גם הוא תלה זאת במנהג
בפועל. וכיוון שלא ידוע שנהרו בזה רבותינו ואנ"ש (הרה"ח ר"ל
ש' גרונר, וגם בלוח כולל"ח ד כתב זאת רק לנשים), ניתן לכל
היותר לדייק שהרבי לא שלל מנהג זה (לאלה הרוצים להחמיר על
עצמם), אבל לא שעשהו "הוראה לרבים".

מהות המלאכה לא נתפרשה (מלבד איסור כיבוס ותפירה בכף
החיים שם ס"ק ט'), ומסתבר שלא לאסור לפחות מלאכת אוכל
נפש וכל מה שמוותר בחוה"מ. ע"ד האמור בשו"ע רבינו סו"ס רנא.
35) רמ"א ס' תרע"ז ס"א, ט"ז ומ"א שם. בעניין פנימיות של ישיבות
ומוסדות חינוך, בס' 'חובת הדר' (עמ' קו) כתב שהתלמידים כבני
בית וחובתם מדינת בחדר האוכל, ואם ירצו – יכוונו שלא לצאת
בהדלקה שבחדר האוכל ואז ידליקו בחדר השינה. ובשו"ת
אגרות-משה (או"ח ח"ד ס' ע אות ג ויר"ד ח"ג ס' יד אות ה)
ומנחת-יצחק (ח"ז ס' מח) כתבו שמן הדין עליהם להדליק בחדר
השינה, כיוון שרק הוא מיוחד לכל אחד מהם. ועליהם להסדיר תור
לשמירה מפני סכנת דליקה ח"ו.

36) 'התוועדות' תשמ"ב ח"ב עמ' 599 ועמ' 618. ובשיחת מוצאי
זאת חנוכה תשל"ה ס"ט (מונה, שיחות-קודש תשל"ה ח"א עמ'
284), שמיד לאחר ההמתנה ע"י הנרות ישב ללמוד שיעור גמרא.

37) הוספות לשו"ע אדמו"ר ס' תר"ע ס"ג, מהרמ"א שם.

38) סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 196 הערה 26.

39) היום-יום, כח כסלו. וביאר הרבי, שזה צ"ל לא בדרך אגב, כדי

'לצאת ידי חובתו', אלא בהתלבשות ובהכנה מקודם ובסבר-פנים
יפות, שאז יתקבלו דבריו (תורת מנחם כרך כא, עמ' 295).

40) לקו"ש כרך כה עמ' 401. וראה התוועדות תשמ"ו ח"ב עמ'
186 ואילך, ש'שמחה פורצת גדר' של חושך העולם, עיי"ש.

מונחים ממזרח למערב או מצפון לדרום²⁶.
כדאי ונכון שהילדים ידליקו נר-חנוכה בפתח
חדרם הפרטי [אם זה בטיחותי], ויש בזה גם מעין
חינוך 'מקדש-מעט' שלהם בחנוכה²⁷.

הנרות יעמדו בשורה ישרה ולא בעיגול. כמו-כן
לא יהיה נר יוצא ונר נכנס, ולא אחד גבוה ואחד
נמוך (הקובע לעניין זה הוא גובה השלהבת).

חייב להיות הפסק בין נר לנר, כדי שלא יתקרבו
השלהבות זו לזו וייראו כמדורה. כמו-כן יש
להרחיק את החנוכיות של בני הבית זו מזו, כדי
שהיה היכר לכל אחת מהן לחוד²⁸.

מדליקים כשהחנוכיה מונחת במקומה,
ומשאירים אותה במקומה כל משך הזמן שעליה
לדלוק²⁹.

התחלת ההדלקה היא לאחר סיום כל הברכות.
מדליקים בשמן זית, וה'שמש' הוא נר-שעווה³⁰.
מתחילים להניח את הנרות בקצה הימני של
המנורה³¹.

אמירת 'הנרות הללו' – לאחר גמר כל
ההדלקה²⁷.

מתעכבים סמוך לנרות כחצי שעה³².
מדייקים שידלקו הנרות חמישים דקות לכל
הפחות³³.

נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו – חוזרים
ומדליקים אותו, ללא ברכה²⁷.
אחר שיעור זה – רשאים לטלטל את החנוכיה
גם אם הנרות דולקים עדיין²⁷.

אחר שיעור זה – רשאים לעשות מלאכה³⁴ שלא

26) ספר-המנהגים.

27) סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 162. וכיוון שמדובר בבית אחד, מדליק
בעל-הבית במקום המרכזי, והילדים רשאים להדליק בחדרם,
בקליחומר מהאמור בהערה 27.

28) דרכי-משה והג"ה ס' תרע"א ס"ד ובאחרונים, וראה
אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה' עמ' שלו.

29) שו"ע תרע"ה ס"א, ובמש"ב ס"ק ו.

30) ספר-המנהגים, 'שערי הלכה ומנהג' שם, ועיי"ש הטעם.

31) ספר-המנהגים מסידור אדמו"ר, ושם נסמנו מקורות נוספים.

32) ספר-המנהגים שם, ע"פ האחרונים ס' תער"ב ס"ב. וכדלהלן
– יש לעסוק באותה שעה יחד עם בני ביתו בתורה או בשמחה של
מצווה.

33) ספר-המנהגים שם, ועיי"ש הטעם. ולמעשה, מדייקים בזה
בלא פלוג גם כשמדליקים אחר צאת-הכוכבים, כגון במוצש"ק או
כשמדליקים באיחור.

34) מהלשון בספר-המנהגים 'עושים מלאכה' (ולא "עושות" או

מקום ומקום – בחוג המשפחה⁴¹, וכן בבתי-ספר, מקומות עבודה וכו', לפי תנאי המקום והזמן – התועדויות ומסיבות של שמחה בענייני דיומא⁴², הן לאנשים, הן לנשים והן לטף, בנים ובנות⁴³. דמי חנוכה⁴⁴:

הרבי הורה להשתדל לתת מעות-חנוכה לילדים [בנים ובנות]⁴⁵, הן קטנים והן גדולים⁴⁶. וכן היה אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע נותן לבנותיו, גם אחרי הנישואין, וגם לחתניו⁴⁷ [על-כפנים פעמיים במשך ימי חנוכה, ומה טוב – מצד התגברות חושך הגלות, כולל ובמיוחד בנוגע להידרדרות מצב החינוך – להוסיף ולהרבות באור וקדושה, ולתת דמי חנוכה גם בכל יום, חוץ מבשבת (גם לא בדבר המותר – גזירה כו') והוספה מיוחדת – כפליים, או ג' פעמים ככה – בליל הרביעי או החמישי⁴⁸. הנשואים – יבקשו האיש מהאישה, והאישה מהאיש, וכיוצא בזה בנוגע לזקנים וזקנות, לסייע להם כ"מעות חנוכה" לעשות מביתם 'בית חב"ד'⁴⁹. אלה שלא קיימו מנהג זה בשלמות, ישתדלו להשלים בימים הסמוכים לחנוכה, וכל המקדים

הרי זה משובח⁴⁵. יש לחלק דמי-חנוכה לכל התלמידים, ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד – ולו על-שם העתיד. ואולי זה גופא יסייע שיתקרבו בהקדם⁵⁰. חינוך:

מנהג ישראל⁵¹ לשחק ב'סביבון', וידוע מנהג בני-ישראל לכתוב על ה'סביבון' את האותיות נ-ג-ה-ש, ראשית-יבות: "נס גדול היה שם"⁵², ובכמה מקומות עורכים 'הצגות' הקשורות עם סיפור פרשת ימי חנוכה, מתחפשים ל'חשמונאים' וכו' [כמובן – ובפרט בקשר לבנות – הכול באופן של צניעות ועל-פי הוראת חכם], וכן ימי החנוכה מסוגלים ביותר לארגון כנסים לילדי ישראל – צבאות ה'⁵³. צדקה:

נוהגים להרבות בצדקה בימי חנוכה⁵⁴, ו"אנו מחוייבים בימי חנוכה... גמ"ח בממון וגוף"⁵⁵. עורכים מגבית של צדקה, וזה הזמן המתאים להשלים את מגביות הצדקה של כל חודש כסלו⁵⁶, ובפרט ב'זאת חנוכה'⁵⁷.

בעניין המגביות לצדקה בימי סגולה, הודיע הרבי פעמים רבות, שעל כל אחד ואחד להתעורר ולגב כדבעי מעצמו, גם בלא שיזכירוהו על כך⁵⁸.

יום רביעי,

כ"ה בכסלו, א' דחנוכה

תפילת ערבית:

בחנוכה יורד האבל לפני התיבה⁵⁹.
 ככל זמן שמתפללים בבית-הכנסת, מדליקים

50) אג"ק כרך כא עמ' קצה, וראה קובץ 'היכל מנחם' ח"ב עמ' קצה.
 51) גם בבית רבותינו נשיאינו – 'התועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 185.
 52) ראה בני-ששכר מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ב' (מוב.), סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 360 הערה 32.
 53) 'התועדויות' תשמ"ב ח"ב עמ' 545.
 54) ספר-המנהגים, עיי"ש בהערה, ובלקו"ש ח"ה עמ' 443 בהערות.
 55) פרי-מגדים בא"א סי' עתר לפני ס"ק א, הובא ונתבאר בלקו"ש הנ"ל.
 56) 'התועדויות' תשמ"ו חלק ב' עמ' 204 ועמ' 215.
 57) לקו"ש ח"ה עמ' 444.
 58) 'התועדויות' תשמ"ח ח"א עמ' 652, ח"ב עמ' 1169, ח"ג עמ' 1537 ועוד.
 59) ספר-המנהגים עמ' 8.

41) כמנהג רבותינו נשיאינו, היום-יום כח כסלו.
 42) לנהוג כ'מהדרין מן המהדרין' גם בענין זה, וכמנהג שהביא הרמ"א (תר"ע ס"ב) לומר שירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם (סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 122), כדעת הרמב"ם שימי חנוכה הם 'ימי שמחה והלל' (סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 207).
 43) 'להעיר, שענין זה שייך גם למנהג נתינת דמי חנוכה: א) נתינת דמי חנוכה פועלת שמחה. ב) כשמודעים על חלוקת דמי חנוכה – מתקבצים רבים, וכשמוסיפים דמי חנוכה, נוספים עליהם" (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 165 הערה 105).
 44) תוכנם – [לא לשמחם בלבד, אלא] ענין החינוך, מתן 'פרס', כ'מיקדמה' לעודדם שיוסיפו יותר בלימוד התורה ('התועדויות' תשמ"ח ח"ב עמ' 65); להראות שגם הממון נהפך לרוחניות על-ידי שמשמש לעניינים כשרים ובפרט לענייני קדושה (לקו"ש ח"י עמ' 290); ובמיוחד – לחנכם להרבות בצדקה ('התועדויות' תשמ"ט ח"ב עמ' 63).
 45) סה"ש תשנ"ח ח"א עמ' 210.
 46) שם, עמ' 199.
 47) סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163, נדפס גם ב'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"ב סי' רפג.
 48) כ"ק אדמו"ר מהור"ש ב"נ"ע נתן גם לכנדותיו, שיחת נר ה' דחנוכה תש"ל (בלתי מוגה) בסופה.
 49) לקיים מנהג כ"ק אדמו"ר מהור"ש, המובא בהיום-יום, כח כסלו – סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163, וסה"ש תשנ"ח ח"א עמ' 194. 'שערי הלכה ומנהג' שם.
 49) 'התועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 132.

וממשיכים כסדר: אשרי, ובא לציון, קדיש תתקבל, בית יעקב⁵⁹ וכו' עד סיום התפילה.

אין מתענים בחנוכה, אפילו חתן ביום חופתו⁶⁰. הדלקת נר שני:

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא הקפיד להחליף את הפתילות בכל יום⁶¹.

בהדלקת הנרות אין מברכים 'שהחיינו' (אלא אם כן זו ההדלקה הראשונה שלו השנה). מדליק תחילה את הנר החדש, משמאל לנר שהיה אמש, וממשיך משמאל לימין (וכן בכל הלילות). אחר הדלקת כל הנרות אומר: "הנרות הללו"⁷⁰.

יום חמישי

כ"ו בכסלו, ב' דחנוכה

שחרית: כנ"ל. קריאת התורה למנהגנו: כהן - "ביום השני... מלאה קטורת", לוי - "פר אחד... בן צוער", ישראל - "ביום השלישי...", וכיוצא בזה בשאר ימי החנוכה, קורא השלישי את היום הבא⁷¹.

יום שישי

כ"ז בכסלו, ג' דחנוכה

בו יצא לחירות אדמו"ר הזקן ממאסרו השני בשנת תקס"א⁷².

נרות בעמוד הש"ץ⁶⁰.

אין מפסיקים לפני שמונה עשרה כדי להכריז 'ועל הניסים'⁶¹. שכח לאומר, אם נזכר קודם "ה" של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר "ה" - אינו חוזר⁶². בברכת המזון, אם נזכר קודם "ה" של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר "ה" - אינו חוזר, אך כשיגיע לפני "הרחמן הוא יזכנו"⁶³, יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי..."⁶⁴.

תפילת שחרית:

נוהגים להדליק נר חנוכה בבית הכנסת (מקומו ככליל אמש) בלא ברכה, לפחות עד אחר התפילה⁶⁵. גם כעת מדליקים עלידי שמש⁶⁶.

האבל יורד לפני התיבה, חוץ מאמירת הלל⁶⁷. לאחר הלל, חוזר האבל לעמוד, לאמירת חצי קדיש⁶⁷.

אין לדלג לכתחילה 'ועל הניסים' כדי שיוכל לענות 'קדושה' ו'מודים'²⁷.

לאחר חזרת הש"ץ: הלל שלם (כל ימי החנוכה), חצי קדיש. שלושה עולים לתורה (בפרשת נשא, במדבר ז, א"י): כהן - "ויהי ביום כלות משה... לחנוכת המזבח"; לוי - עד "מלאה קטורת"; ישראל - עד "נחשון בן עמינדב". מכסים את ספר התורה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה.

68 שו"ע ורמ"א סי' תקע"ג. הוספות לשו"ע אדמו"ר סי' תר"ע ס"ה. לוח כולל-חב"ד.

69 'התועודיות' (טו) תשט"ז ח"א עמ' 303, עיי"ש הטעם. בקונטרס 'ברוך שעשה ניסים' חנוכה תשל"א, שבו נדפסו מנהגי חנוכה לראשונה, כתב הרבי: "נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות. וי"א דאין חוששין לזה, ואדרבה הישנות נוחין יותר לדלוק. ולע"ע, לא יכולתי לברר מנהג רבינו בזה [משמע שאם יתברר מנהגו, יזכר הספק]".

70 ספר המנהגים עמ' 70, מסידור אדמו"ר ועוד.

71 אג"ק כרך י עמ' רצו. ומשם נכנסה ההוראה ללוח כולל-חב"ד, ואחרי הפירסום שם - כתב הרבי באג"ק כרך טו עמ' כה: "וכן כתב גם הר"ב ש'י נאה בלוח כולל חב"ד, שעברתי עליו. ופליאה מה גרם לספק בהנהגת חב"ד מפורסמת" (שגם בארה"ק מנהגנו כדעת הרמ"א סי' תרפ"ד ס"א, וש"ת הצמח-צדק או"ח סי' סח. ואגב, לפלא שנשמטה ההוראה מספר 'שערי הלכה ומנהג').

72 החופשה השנייה בשנת תקס"א היתה נצחון תורת החסידות ודרכי החסידות ביתר שאת ויתר עז מכמו שהיה בפעם הראשונה (בשנת תקנ"ט) - שאו היתה ההלשנה בעיקרה על אדמו"ר הזקן, וההלשנה בשנת תקס"א היתה בעיקרה על תורת החסידות. ספר-

60 ראה בס' 'משבחי רבי' עמ' 48, שהרבי אמר להרה"ח ר"ל ש'י גרונר: "בכל פעם כשמתפללים - גם כשאין הש"ץ 'חיוב' - צריכים הנרות לדלוק!" (ומשמע שמדליקין את כל חמשת הנרות, וכנהוג). ונהגו לסמן זאת בטפיחה על השולחן, כמו ב'עלה ויבא' ו'טל ומטר'.

62 ובט"ז סי' תרפ"ב ס"ג ו"א ר"ש ש"ק ב כתבו שכל-שכן שמי ששכח בתפילה יאמר קודם יהיו לרצון האחרון 'יהי רצון מלפניך שתעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתיהו...".

63 סידור יעב"ץ (בהוצאת אשכול ח"א עמ' תסה), שלחן שלמה וערוך השלחן סי' תרפ"ב ס"ג (וכ"מ ביד אפרים וכו' שבהערה הבאה), וכ"כ בקצות השלחן סי' מז בבדי השלחן ס"ק יח כ'מנהג העולם'. וסיים 'ומסידור הנוסח שאומרים תחילה 'ונאמר אמן', משמע ששם הוא סיום ברכת הרחמן".

64 רמ"א סי' תרפ"ב ס"א. ובראש-חודש, יקדים לזה 'הרחמן הוא יחדש' משום דתדיר קודם - יד אפרים, משנ"ב וכה"ח שם.

65 פרמ"ג סי' תרע"ה בא"א ס"ק ד.

66 ראה טעמים לזה ב'שערי הלכה ומנהג' שם עמ' רעו.

67 מכיוון שהוא סיום לתפילת שמו"ע, שו"ע אדמו"ר סי' נה ס"ד.

ההדלקה בכל יום, יש להקפיד לצקת יותר שמן, כדי שידלקו הנרות לפחות חמישים דקות אחרי שקיעת החמה (אנשים המדליקים בנרות מוצקים, יש לעוררם שידליקו בנרות גדולים יותר מבכל יום).

היום אין מתעכבים חצי שעה סמוך לנרות.⁷⁸
* מגש, ואף כיסא או שולחן שהניחו עליו נר־חנוכה, נעשה בכך 'בסיס לדבר האסור', ונאסר בטלטול בשבת. אם יודעים שיזדקקו במשך הערב לשימוש בכיסא, או להזיזו הצידה כדי לעבור שם (ולא רק כדי "שלא ישחקו בו הילדים" וכדומה), קיימות שתי אפשרויות:

א) להניח את החנוכייה על מגש, ויחד איתה להניח שם מבעוד־יום חלה (או גביע־קידוש חשוב), שאז יהיה המגש מותר בטלטול, לאחר שיכבו הנרות, כ"בסיס לדבר האסור ולדבר המותר", עם החנוכייה שעליו, לכל מקום שרוצים, כ"טלטול מן הצד לצורך דבר המותר", והכיסא יתפנה.

ב) להניח את החנוכייה על הכיסא יחד עם חלה כנ"ל. לאחר שיכבו הנרות ויזדקקו למקום הכיסא, יהיו רשאים לטלטל הצידה, לכל מקום שרוצים, את הכיסא וכל אשר עליו, כנ"ל במגש, והמקום יתפנה.⁷⁹

78) היום־יום, כ"ה בכסלו (ומהלשון משמע, שבכל זאת התעכב מעט), ספר־המנהגים.

79) הרה"ג ר' לוי־יצחק של הלפרין, ע"פ שו"ע אדמוה"ז ס' רע"ז ס"ו, רע"ט ס"ד, ש"ט ס"ו, ש"א ס"ט (העניין נדון ונתבאר לפרטיו ב'התקשרות' גיליונות רפג, שפה, שפז, שפט וש"נ). במקרה של צורך גדול לטלטל לפניכן, יעשה שאלת חכם ע"פ המבואר בס' רע"ז ס"ג.

שניים מקרא ואחד תרגום: ביום שישי אחר־הצהרים קוראים את כל פרשת 'מקץ' עם הפטרתה המקורית, וניתן לקרוא היום גם את הפטרת שבת חנוכה⁷³ (או כהנהגת רבותינו, לחזור מחר בבוקר מ'שביעי' עד גמירא עם הפטרת שבת חנוכה⁷⁴).
* יש לזכור לערוך את ההדלקה הפומבית אחרי פלג המנחה.

מתפללים מנחה ומדליקים נר חנוכה בבית־הכנסת [וטוב שיהיו עשרה בבית־הכנסת בשעת ההדלקה⁷⁵], ובבית [ראה להלן], ואחר־כך נר שבת⁷⁶, אבל אין להתפלל מנחה ביחידות לצורך כך.⁷⁷

היום, מכיוון שמדליקים לפני זמן הדלקת נרות שבת, שהוא מוקדם לפחות בכ"י 20 דקות מזמן

המנהגים עמ' 93, מלוח היום־יום עמ' ז, וקונטרס לימוד החסידות פרק ג, עי"ש בארוכה.

בג' דחנוכה חופשה ניתנה לו להעתיק דירתו למעון פרטי, ואשר יקבע דירתו – באופן זמני – בפטרבורג (רשימת אדמו"ר מהור"י צ, 'ספר התולדות – אדמו"ר הזקן' ח"ג עמ' 746). ובספר־השיחות תורת־שלום עמ' 84 איתא שיצא בנר החמישי. והשיב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ויש לומר, דבשניהם היו ענייני גאולה (גם כפשוטם) – הובא בלקוטי־שיחות כרך כה עמ' 399 הערה 44.

ואף בגאולתו הראשונה, י"ט כסלו תקנ"ט, היתה שלימות הגאולה (בנוגע אלינו) באופן ש'חזר לבוריו' בימי חנוכה – שהרי ביום ג' דחנוכה חזר מפטרבורג לוויתבסק, כדאיתא בלקוטי־דיבורים עמ' 23 ('התוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 95 ועמ' 101).

73) היום־יום ל' סיוון. וראה שו"ע אדמוה"ז ס' רפה ס"ו. 'שערי הלכה ומנהג' אורח ח"א ס' קלב. לוח כולל־חב"ד.

74) 'היום יום' ד' טבת. וראה אג"ק סוף כרך ח"י.
75) לוח כולל־חב"ד.
76) ספר־המנהגים, ראה שם הטעמים לזה.
77) קיצור של"ה הל' חנוכה, וא"ר ר"ס תרע"ט. וכן נהג הרבי אחרי שנת תשמ"ח, כאשר חזר מן ה'אוהל' סמוך לשקיעה: הדליק נר חנוכה, נר שבת, ואחר־כך התפלל מנחה בציבור.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש